

ԼՈԳԻՍՏԻԿԱՅԻ ՏԱՐԱԾԱԶՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄ

Ռեգիոնների (տարածաշրջանների) մրցունակության բարձրացումը համարվում է երկրի տնտեսության կայուն զարգացման կարևորագույն պայմաններից մեկը: Այդ պատճառով տնտեսագիտության բնագավառում դիտարկվում և մշակվում են տարածքների տնտեսական զարգացման, կազմակերպման և կառավարման զանազան մեթոդոլոգիական մոտեցումներ: Ներկայացվող հոդվածը արտացոլում է տարածաշրջանի տնտեսության լոգիստական կազմակերպման ներուժի զարգացման ուղենիշները:

Հիմնաբանը՝ տարածաշրջանային լոգիստիկա, ներտարածաշրջանային լոգիստական հոսք, միջտարածաշրջանային լոգիստական հոսք, տրանզիտային լոգիստական հոսք, տնտեսական տարածք, տարածաշրջանային լոգիստական համակարգ, տարածաշրջանային լոգիստական կենտրոն, տարածաշրջանային տեղեկատվական-վերլուծական լոգիստական կենտրոն, տարածաշրջանի տրանսպորտա-բաշխման համակարգ, հասարակական տրանսպորտի լոգիստական կենտրոն:

*Азат Калантарян
Доцент кафедры 'Микроэкономики и организации предпринимательской
деятельности' АГЭУ Кандидат экономических наук*

ОРГАНИЗАЦИЯ РЕГИОНАЛЬНОЙ ЛОГИСТИКИ

Повышение конкурентоспособности регионов считается одним из важнейших условий для развития экономики страны. В связи с этим наблюдаются и разрабатываются разнообразные методологические подходы для развития экономического управления регионов. Данная статья представляет направления организации логистического развития регионов.

*Azat Kalantaryan
Associate Professor at the Chair of "Microeconomics and
Organization of entrepreneurial Activities" at ASUE, PhD in Economics*

REGIONAL ORGANIZATION OF LOGISTICS

An increase of regions' competitiveness is considered to be one of the most important conditions for stable development of the country's economy. For this reason, in economics different methodological approaches of areas economic development, organization and management are observed and developed. Current article represents directions of the organization in logistical development of regions.

Տարածաշրջանային լոգիստական համակարգ

Տարածաշրջանը - դա որոշակի տարածք է, որը տարբերվում է այլ տարածքներից մի շարք հատկանիշներով և ունի որոշակի ամբողջականություն: Տարածաշրջանի բնութագրումը որպես ազգային պետության և ազգային տնտեսության մաս կատարվում է գնահատման հետևյալ դիրքերից.

- Սոցիալ-տնտեսական և էկոլոգիական զարգացման համալիրությունից,
- նյութական արտադրության ճյուղերի զարգացման համալիրությունից,
- արտադրական և սոցիալական ենթակառուցվածքների զարգացման վիճակից,
- տարածաշրջանում բնակվող բնակչության ներդաշնակ զարգացման համար պայմանների վերարտադրության կարողությունից,

- այնպիսի ծավալի ապրանքներ թողարկելու կարողությունից, որոնք կարող էին ապահովել նաև այլ տարածաշրջանների պահանջմունքների բավարարումը:

Տնտեսական, տարածաշրջան հասկացության տակ հասկացվում է երկրի տարածքի մի մասը, որը ունի բնական, սոցիալ-տնտեսական, մշակութա-ազգային և այլ պայմանների ընդհանրություն: Տարածաշրջանը կարող է համընկնել նաև երկրի վարչա-կառավարչական սահմանների հետ, կամ էլ՝ միավորել մի քանի այդպիսի սուբյեկտներ:

Լոգիստիկայում երկրի տարածքի տրոհումը տարածաշրջանների ընդունված է անվանել շրջանավորում: Ծրջանավորումը իրականացվում է երկրի թիրախային զարգացման նախապատվությունների համապատասխան, այսինքն այն միջոց լինում է նպատակային կամ էլ հիմնախնդրա-կողմնորոշումային, օրինակ կարող է կապված լինել տարածաշրջանի տնտեսության կառուցվածքի կարգավորման հետ, կամ էլ կոնկրետ սոցիալական խնդիրների լուծման հետ, ենթատնայնապես պետք է հաշվի առնել նաև նրա բնական, տնտեսական և ազգային առանձնահատկությունները: Միևնույն տարածքի համար կարող են կիրառվել շրջանավորման (ռայոնավորման) տարբեր եղանակներ, ըստ այդմ, որպես տարածաշրջանների տարանջատման (տարբերության) ցուցիչներ սովորաբար դիտարկվում են տարածաշրջանային դեմոգրաֆիայի տնտեսական ասպեկտը, սոցիոլոգիան, մշակութաբանությունը, քաղաքագիտությունը և այլն:

Լոգիստիկայում ավելի հաճախ օգտագործում են ռայոնավորման երեք եղանակներ.

1. վարչատարածքային բաժանման,
2. ընդհանուր տնտեսական,
3. հիմնախնդրային տնտեսական:

Վերոգրյալ եղանակներով շրջանավորումը թույլ է տալիս վերջիններիս դիտարկել որպես վիճակագրական, տնտեսական վերլուծության և կանխատեսման օբյեկտներ, ինչպես նաև որպես պետական մասնակի կարգավորման սուբյեկտ, իսկ այդ գործընթացները հիմնականում իրականացվում են նրանց գործառնությունների համակարգման ճանապարհով:

Շրջանավորման գլխավոր նպատակը երկրում տնտեսական շրջանների ձևավորումն է:

Իսկ որպեսզի շրջանավորման արդյունքում ձևավորված տնտեսական շրջանների դերը ուժեղացվի տնտեսական շրջանները հաճախ ձևավորում են միջշրջանային փոխգործունեության տնտեսական միություններ, որտեղ համատեղվում են տարածաշրջանների զարգացմանն ուղղված ջանքերը և փոխօգնության հնարավորությունները:

Սովորաբար երկրում կարելի է ստեղծել և ստեղծվում են մի շարք տնտեսական շրջաններ, իսկ նրանցում ներառված սուբյեկտները կարող են ընդգրկվել մի քանի տնտեսական շրջաններում:

Ասոցացված անդամի կարգավիճակով տնտեսական միություններում կարող են ընդգրկվել ինչպես տնտեսվարող սուբյեկտները, այնպես էլ վարչական միավորները:

Հիմնախնդրային տնտեսական շրջանավորումը իրականացվում է տարածքային զարգացման պետական կարգավորման նպատակով: Ընդ որում, երկրի սոցիալ-տնտեսական քաղաքականության շրջանակներում կարելի է այդպիսի հիմնախնդրային տնտեսական շրջաններում նախատեսել հատուկ միջոցառումներ: Տարածաշրջանում արտադրության և ապրանքաշրջանառության կազմակերպման բնագավառում ծառայած խնդիրների լուծման նպատակով լոգիստական-կառավարչական գործիքակազմի կիրառման համար անհրաժեշտ է նախ և առաջ այն ներկայացնել տնտեսական համակարգի տեսքով: Դրա հետ կապված հարկ է նշել, որ տարածաշրջանը նախ և առաջ պետք է դիտարկել ոչ միայն որպես բնական պաշարների և բնակչության, ապրանքների արտադրության և սպառման, ինչպես նաև սպասարկման ոլորտի ծառայությունների և աշխատանքների կենտրոնացում, համատեղում այլ նաև որպես տնտեսական հարաբերությունների սուբյեկտ և նոր տնտեսական հետաքրքրությունների կրող: Այս իմաստով տարածաշրջանը պետք է դիտարկել որպես՝

- տարածաշրջան - կվազի պետություն,
- տարածաշրջան – կվազի կորպորացիա,
- տարածաշրջան – շուկա:

Երբ տարածաշրջանը դիտարկում ենք որպես կվազի պետություն, ապա այն հանդես է գալիս որպես պետության և ազգային տնտեսության որոշակիորեն մեկուսացված ենթահամակարգ, որի դեպքում շրջաններում կենտրոնացվում են նախկինում պետության կառավարման կենտրոնական ապարատին պատկանող ֆինանսական ռեսուրսների և տնտեսական գործառնությունների մի մասը, ինչի հետևանքով զարգացում են ստանում, թե՛ ապակենտրոնացման և թե՛ ինտեգրացման գործընթացները:

Այն դեպքում, երբ տարածաշրջանը դիտարկվում է որպես կվազի, այսպես կոչված կարծեցյալ կորպորացիա, ապա դրա տակ հասկացվում է որպես շրջանային կամ մունիցիպալ սեփականության խոշոր սուբյեկտ, որն զբաղվում է նաև ձեռնարկատիրական գործունեությամբ: Այդ կարգավիճակը շրջաններին (տարածաշրջաններին) հնարավորություն է տալիս ապրանքային շուկաներում հանդես գալ, որպես մրցակցային պայքարի մասնակիցներ: Տարածաշրջանը, որպես տնտեսական սուբյեկտ, համագործակցում է ազգային և անդրազգային կորպորացիաների հետ:

Երբ տարածաշրջանը իրենից ներկայացնում է շուկա, որն ունի որոշակի տարածքային սահմաններ, հնարավորություն է ստանում իր ուղադրությունը կենտրոնացնել ձեռնարկատիրական գործունեության ընդհանուր պայմանների (ձեռնարկատիրական միջոցառում) վրա: Այդպիսի միջավայրում լոգիստիկան ստանում է կիրառման առավելագույն բարենպաստ հետևանքներ, որը ենթադրում է լոգիստիկայի տարածաշրջանային ձևերի զարգացում, սպասարկման ընդհանուր կենտրոնների և ֆիրմաների միջև կատարվող հոսքերի համակարգող վարչության ստեղծում: Տարածաշրջանային լոգիստիկայի օբյեկտ են հանդիսանում ինտեգրված՝ ներտարածաշրջանային, միջտարածաշրջանային և տրանզիտային (տարանցումային՝ այսինքն բեռների փոխադրում առանց վերաբեռնման) հոսքերը, որոնց կառուցվածքում գերակշռող է ապրանքանյութական քաղաղիչը:

Ներտարածաշրջանային լոգիստական հոսքերը իրականացվում են միայն տարածաշրջանի սահմանների ներսում, իսկ միջտարածաշրջանային լոգիստական հոսքերը՝ առանձին տարածաշրջանների միջև:

Տարանցիկային լոգիստական հոսքերը՝ դրանք ձեռնարկությունների միջև իրականացվող լոգիստական այնպիսի հոսքերն են, որոնց շարժման հետագիծը կրկնակի հատում է շրջանի սահմանները, այսինքն միևնույն հոսքը կոնկրետ շրջանի համար միաժամանակ համարվում է և մուտքային և ելքային, ընդ որում հետագծի շարժման և սկզբնային և ավարտական կետերը գտնվում են տվյալ տարածաշրջանի սահմաններին կից շրջաններում:

Տարածաշրջանային լոգիստիկայի հիմնարար հասկացություններից է տնտեսական տարածքը, ընդ որում այն լոգիստական համակարգի գործունեության շրջանակում որոշիչ պայման է հանդիսանում: Տնտեսական տարածքը ներառում է տարածքի հազվեցվածությունը (օբյեկտների բազմության և փոխադարձ կապերի առումով), բնակավայրերը, արդյունաբերական ձեռնարկությունները, տրանսպորտային և ճանապարհային ցանցերը և այլն:

Տարածաշրջանային տնտեսությանը լոգիստական մոտեցում ցուցաբերելիս առանձնակի հետաքրքրություն են ներկայացնում սահմանամերձ տարածաշրջանները: Նրանք առավել հատկանշական են, քանի որ ապահովում են բոլոր տեսակի ապրանքա-նյութական հոսքերի շարժը:

Տարածաշրջանային տնտեսությունը կազմակերպելիս սահմանամերձ տարածաշրջանները դասում ենք հիմնախնդրայինների շարքին և իրավացիորեն ենթադրում, որ այդ շրջանները զգալի չափով կրում են պետական սահմանի ազդեցությունը:

Ընդհանուր լոգիստական համակարգի սահմանման համատեքստում տարածաշրջանային լոգիստական համակարգը դիտարկվում է որպես ներտարածաշրջանային, միջտարածաշրջանային և տարանցիկ հոսքերի հիերարխիկ

կազմակերպված, բազմաստիճան կառավարման համակարգ, որը գործում է ռեզիդնի տնտեսական տարածքում, ընդ որում լոգիստական նպատակները ստորադասվում են տվյալ ռեզիդնի սոցիալ-տնտեսական զարգացման և բնության պահպանության գերակա նպատակներին:

Տարածաշրջանային լոգիստիկան իր համակարգային կազմակերպման պայմաններում կիրառում է լոգիստիկո-կողմնորոշումային հետազոտման մեթոդներ, որը առաջին հերթին ենթադրում է ռեզիդնի տնտեսական տարածքում ինտեգրված հոսքերի շարժի վերլուծություն, պլանավորում, վերահսկում և լոգիստական ենթակառուցվածքի նախագծում:

Տարածաշրջանային լոգիստիկայի զարգացումը և նրա համակարգային կազմակերպումը դինամիկ գործընթաց է: Ըստ դիտարկող ընդհանուր օրինաչափության, ռեզիդնալ լոգիստիկայի կառուցումը սկսվում է ընկերությունների միջև կոռպորացիայի մասնավորապես կազմակերպումից, այսինքն կոռպորացիայից, ինտեգրված կապերի և ողջ լոգիստական շղթայի ձևավորումից: Այդ նպատակով տարածաշրջաններում ստեղծվում են ռեզիդնալ լոգիստական կենտրոններ, վառարտահայտված տեխնոլոգիական և (կամ) կառավարչական գործառնություններով, որտեղ կառավարչական գործառնությունը իրականացնում են տարածաշրջանային տեղեկատվա-վերլուծական լոգիստական կենտրոնները:

Լոգիստական ենթակառուցվածքի նախագծման ժամանակ պետք է հստակեցվեն պոտենցիալ օգտատերերի հիմնական շրջանակները, որպես այդպիսիք կարող են հանդես գալ

- Իշխանական մարմինները,
- միջնորդները, մեծածախ և մանրածախ առևտրի ձեռնարկություններ, սպառողները,
- պահեստային տնտեսությունները,
- բեռնափոխադրողները,
- մաքսատները,
- ապահովագրական ծառայությունները և այլն:

Լոգիստական ենթակառուցվածքի նախագծումը նախատեսում է համապատասխան տեխնիկո-տնտեսական հիմնավորման աշխատանքների կատարում, ներառյալ

- ռեզիդնի և նրա շրջակայքի վիճակի վերլուծություն,
- մուտքային և ելքային ապրանքա-նյութական հոսքերի, (ըստ իրենց անվանացանկի, ծավալի և ուղղությունների, ինտենսիվության (լարվածության)) հաշվարկ և կանխատեսում,
- տրանսպորտային հանգույցներում պաշարների տեղաբաշխման համար նախատեսված կետերի և ծավալների պլանավորում,
- ենթակառուցվածքային օբյեկտի ընտրություն, լոգիստական շղթայի և ուղիների ձևավորում,
- անհրաժեշտության դեպքում նոր ենթակառուցվածքային օբյեկտների մշակում,
- նախագծերով հետաքրքրված մասնակիցների ներգրավում,
- նախագծի մեկնարկ:

Ռեզիդնալ լոգիստիկայի ոլորտում ռազմավարական նախագծերը պետք է ունենան հստակ համակարգային ուղղվածություն՝ այն է, տարածաշրջանը ինտեգրել երկրի ընդհանուր տնտեսական համակարգում:

Այդ նպատակի իրագործման նպատակով տարածաշրջանների զարգացման հիմնախնդիրների դիտարկումը պետք է կատարել հետևյալ ուղղություններով.

1. Լյանքի որակի և տնտեսության ակտիվացման ճանապարհով խթանել ներքին սպառումը:
2. Ապահովել տարածաշրջանային համախառն ներքին արդյունքի աճ:
3. Տարանցիկ հոսքերի ներգրավման ապահովում:
4. Ցանցային լոգիստական համակարգերի ստեղծում և այլն: